

סמינר חורף אוכל.נפש

יין נסך בזמן הזה

הרב נדב ברגר - berger@hadar.org

א. הלכות יין נסך – מבט על

1. שולחן ערוך יורה דעה סימן קכג

סעיף א: סתם יינם של עממים עובדי כוכבים אסור בהנאה וה"ה למגעם ביין שלנו:
סעיף ג: יין מבושל שלנו שנגע בו העובד כוכבים מותר ומאימתי נקרא מבושל משהרתיח על גבי האש:

2. שם סימן קכד

סעיף יא: כיצד היא הנגיעה שאוסר בה העובד כוכבים היין בהנאה שיגע בידו או ברגלו (וי"א דאם נגע ברגלו אינו אוסר בהנאה דאין דרך נסוך בכך) (בב"י) או בדבר אחר (שבידו) וישכשך אפילו בפיו כגון ששתה ממנו או שמצץ במניקת בחבית והעלהו לפיו כל היין אסור בהנאה.
סעיף יז: יש מי שאומר שאם אחז עובד כוכבים בכלי פתוח של יין ושכשכו אע"פ שלא הגביה ולא נגע ביין נאסר: הגה: ורבים חולקים לומר דאם שכשך בגופו של הכלי בלא הגביה לא מקרי שכשוך (רשב"א וראב"ד והרא"ש ור' ירוחם בשם רוב הפוסקים) ולכן אין להחמיר במקום פסידא.

3. שם סימן קכה, א

נטל עובד כוכבים כלי של יין והגביה ויצא היין, אף על פי שלא שכשך - נאסר בשתייה, שהרי היין בא מכחו. ומה שנשאר בכלי אסור גם כן משום נצוק. (וי"א דלא אסרינן נצוק בכח עובד כוכבים) (טור והרא"ש ומדכי ור"ן בשם רש"י ותוספות וראב"ן ותשובת מיי"ה המ"א סימן י"א) (ומכל מקום יש להחמיר אם לא בהפסד מרובה כדלקמן סימן קכ"ו) ואם הוא שלא בכונה, שלא ידע שהוא יין (או שלא הגביה הכלי) (בית יוסף סימן קכ"ד) - הכל מותר אפילו בשתייה.

ב. יין נסך וסתם יינם – מקור האיסור

4. משנה עבודה זרה ב, ג

אלו דברים של עכו"ם אסורין ואיסורן איסור הנאה: היין, והחומץ של עכו"ם, שהיה מתחלתו יין, וחרס הדרייני ועורות לבובין; רבן שמעון בן גמליאל אומר בזמן שהקרע שלו עגול אסור, משוך מותר; בשר הנכנס לע"ז מותר, והיוצא אסור, מפני שהוא כזבחי מתים, דברי רבי עקיבא; ההולכין לתרפות אסור לשאת ולתת עמהם, והבאין מותרין.

5. תלמוד בבלי עבודה זרה כט ע"ב

יין מנלן? אמר רבה בר אבוא, אמר קרא: "אשר חלב זבחימו יאכלו ישתו יין נסיכם" (דברים לב, לח), מה זבח אסור בהנאה, אף יין נמי אסור בהנאה. ...

6. תלמוד בבלי עבודה זרה לו ע"ב

גופא, אמר באלי אמר אבימי נותאה משמיה דרב: פיתן ושמן, יינן ובנותיהן, כולן משמונה עשר דבר הן. בנותיהן מאי היא? אמר רב נחמן בר יצחק: גזרו על בנותיהן נידות מעריסותן. וגניבא משמיה דרב אמר: כולן משום עבודת כוכבים גזרו בהן, דכי אתא רב אחא בר אדא א"ר יצחק: גזרו על פיתן משום שמן; מאי אולמיה דשמן מפת? אלא, על פיתן ושמן משום יינן, ועל יינן משום בנותיהן, ועל בנותיהן משום דבר אחר [רש"י: עבודת אלילים], ועל דבר אחר משום ד"א.

7. תוספות כט ע"ב ד"ה יין

יין מנלן - תימה מאי קא בעי מנלן הא מתניתין מיירי בסתם יינם וגזרה דרבנן היא שגזרו על יינם משום בנותיהן וי"ל דודאי עיקר גזרה דסתם יינם (לקמן לו:) משום בנותיהן הוא מיהו לא היו אוסרים אותו בהנאה מטעם זה מידי דהוה אפיתן ושמןם אלא עבדו רבנן כיון נסך גמור שנתנסך לפני עבודת כוכבים שאסור מן התורה משום דדמי ליה ועל יין נסך שואל התלמוד מנלן...

8. רשב"א תורת הבית הארוך, בית ה, שער א

דבר תורה יין שנסך לע"ג וכן המים שנתנסכו לע"ג אסורין ואפילו בהנאה. ... ואמרינן בגמרא בפרק אין מעמידין יין מנ"ל דאסור בהנאה דאמר קרא אשר חלב זבחנו יאכלו ישתו יין נסיכם מקיש יין לזבח מה זבח אסור בהנאה אף יי"ג אסור בהנאה. ... ועדיין סתם יינן וסתם מימיהן מותרין ואפילו בשתיה. עמדו ב"ד ואסרו סתם יינן כדי להתרחק מהם וממסיבותם שמסיבותיהן מביאות לידי חתנות ולזנות עם בנותיהן וזנות בנותיהן מביא לידי ע"א כדרך שעשו בשטים דכתיב ותקראנה לעם לזבחי אלהיהן וכתיב ויחל העם לזנות וגו'. ולפיכך גזרו על סתם יינן משום ייחוד בנותיהן משום ע"ג. ... בית דין [דף לט עמוד ב] של אחריהם ראו שהורגלו הרבה לנסך ולפיכך הוסיפו איסור על היין וגזרו על סתם איסור הנאה משום ודאי יינן. וזה ששנינו התם בפרק אין מעמידין אלו דברים של עו"ג אסורין ואיסורין איסור הנאה היין והחומץ שלהן. ואפילו בסתם יינן מיירי ואפילו הכי קתני אסורין איסור הנאה.

ג. קטן שאינו יודע בטיב עבודה זרה

9. תלמוד בבלי עבודה זרה נז ע"א-ע"ב (וראו תוספתא עבודה זרה ג, יא)

ההוא עובדא דהוה בבירם, דההוא עובד כוכבים דהוה קא סליק בדיקלא ואייתי לוליב', בהדי דקא נחית נגע בראשה דלוליבא בחמרא שלא בכוונה, שרייה רב לזבוניה לעובדי כוכבים. אמרו ליה רב כהנא ורב אסי לרב, והא מר הוא דאמר: תינוק בן יומו הוא עושה יין נסך! אמר להו: אימור דאמרי אנא - בשתייה, בהנאה מי אמרי.

... גופא, אר"נ אמר שמואל: הלוקח עבדים מן העובדי כוכבים, אע"פ שמלו וטבלו - עושין יין נסך עד שתשקע עבודת כוכבים מפיהם. וכמה? א"ר יהושע בן לוי: עד שנים עשר חדש. אייתיביה רבה לר"נ: הלוקח עבדים מן העובדי כוכבים שמלו ולא טבלו, וכן בני השפחות שמלו ולא טבלו - הוקן ומדרסן בשוק טמא, ואמרי לה: טהור, יינן - גדולים עושין יין נסך, קטנים אין עושין יין נסך, אלו הן גדולים ואלו הן קטנים? גדולים - שיודעין בטיב עבודת כוכבים ומשמשיה, קטנים - שאין יודעין בטיב עבודת כוכבים ומשמשיה; קתני מיהת מלו ולא טבלו אין, מלו וטבלו לא! תרגמה אבני שפחות. הא וכן קתני! ארוקן ומדרסן. הניחא למאן דאמר טמא, אלא למ"ד טהור מאי איכא למימר? הא קמ"ל: עבדים דומיא דבני שפחות, מה בני שפחות - גדולים הוא דעושין יין נסך, קטנים אין עושין יין נסך, אף עבדים נמי - גדולים עושין יין נסך, קטנים אין עושין יין נסך, לאפוקי מדרב, דאמר רב: תינוק בן יומו עושה יין נסך, קמ"ל דלא.

10. ספר האורה חלק א [קיג] הלכות יין נסך
בתשובות הגאונים מצאתי דגים בזמן הזה אינם יודעים בטיב ניסוך שאין דרכם לשכשך יינם לעבודה
זרה ויינם מותר בהנאה

11. תוספות עבודה זרה נז ע"ב ד"ה לאפוקי
לאפוקי מדבר דאמר תינוק בן יומו - השתא חזינן דלהאי לישנא דאמרי לה טהור שמואל לית ליה דרב
דאמר תינוק בן יומו כו' דא"כ לא אתיא הא מתניתא כוותיה אלא אית ליה לשמואל דתינוק בן יומו אינו
עושה יין נסך ומותר אף בשתיה וה"ה קטנים שאין יודעים בטיב עבודת כוכבים ובן יומו לאו דוקא ...
ופסקו הלכות גדולות דלא כרב בתינוק בן יומו ור"ח נמי פסק כשמואל ... ופעם אחת מצא ר"י כתוב
בתוספתא {א} הלומדים לפני ר"ת שפסקו דהלכה כשמואל
... ועוד פירשו רשב"ם והריב"ן בשם רש"י שכתוב בתשובת הגאונים כי בזמן הזה אין איסור הנאה
במגע עובד כוכבים ביין כי עובדי כוכבים של עכשיו אין רגילין לנסך לעבודת כוכבים וחשובין כאין
יודעין בטיב עבודת כוכבים ומשמשיה והוו להו בתינוק בן יומו ועל זה אנו סומכין לגבות יינות העובדי
כוכבים בחובותינו
ועל דבר זה שלח לו ר"י לר"ת הא חזי דמינך ומאבוך ומאחורך משתרי מגע עובד כוכבים ביין לעלמא
אפילו בשתיה דאחריך ר' שמואל פסק בשם אביך רבינו שלמה דהעובדי כוכבים בזמן הזה אין
חשובים אלא כתינוק בן יומו ואתה פוסק בתינוק בן יומו כשמואל דאית ליה דאינו עושה יין נסך לאסור
אף בשתיה
והשיב לו ר"ת כי התלמיד שכתב נבהל היה לפסוק וחס ושלום שלא עלה על לבו אלא ודאי קי"ל כרב
באיסורי לגבי שמואל ותינוק בן יומו עושה יין נסך לאסור בשתיה ועובדי כוכבים בזמן הזה ודאי הם
כתינוק בן יומו כפסק רבינו שלמה
... מיהו קשיא סתם יינם היאך נתיר בהנאה כיון שגזרו על סתם יינם משום בנותיהם והא גם עתה
שייך זה הטעם וי"ל דמאי דגזרו סתם יינם לאסור בהנאה יותר מפתם ושמןם היינו משום דשכיחי
לנסוכי לעבודת כוכבים אבל עתה שבטל ניסוך שאינם יודעים בטיב עבודת כוכבים דיו להיות כפתם
ושמןם או כבישולי עובדי כוכבים לאסור בשתיה ולא בהנאה והמחמיר תבא עליו ברכה.

12. ספר התרומה סימן קסט
משמע מהכא דתנוק עכו"ם שאין לו כוונה ונגע ביין מותר בשתייה דשמואל כן סובר. ור"י בן לוי
משמע שכן סובר ... א"כ הלכה דתנוק בן יומו אין אסור בשתייה ולא כרב דאמר תנוק בן יומו עושה יין
נסך ... וכן פסק רבינו חננאל כאן דהלכה כשמואל משום דר' יהושע ב"ל מסיים מלתי'.
ואם כן לדברי תשובות הגאונים וכן פי' ה"ר יהודה ב"ר נתן ורבינו שמואל בשם רבינו שלמה כולם
פירשו העכו"ם בזמן הזה אין בקיאיין בטיב עכו"ם ומשמשיה והוו כתנוק בן יומו שמגעו אין אוסר
בהנאה ועל זה סמך רגילות עכשיו שישראלים לוקחין מן העכו"ם חובותיהן מן יינן ונהנין שפיר מיינן
עכו"ם ולפי מה שהלכה דתנוק בן יומו אינו עושה יין נסך ומותר בשתייה ומגע עכו"ם גדולים בזמן
הזה דומין לתנוק בן יומו אם כן מותר לשתות מיינם של עכו"ם ונהי דיינם שבביתם אין להתיר מטעם
זה מ"מ יהא אסור משום חתנות כמו פת ושלקות מ"מ יין שלנו יהא מותר לשתות אחר העכו"ם ואין
מגעו אוסר כלל ואפילו בשתייה וזה אין נכון להנהיג שכבר פשט איסורו בכל העולם. כך הקשה רבי
יצחק בר רבינו שמואל.
ורבינו יעקב השיב לו דהלכה כרב דאמר תנוק בן יומו עושה יין נסך ולא כשמואל דקיימא לן הלכה
כרב באיסורי גבי שמואל ור"י ב"ל נמי לא קאי על דברי שמואל ...

13. תוס' רי"ד עבודה זרה נז ע"א, מהדו"ק
תינוק בן יומו עושה יי"נ שאלו לפני ר' צמח גאון זצוק"ל על מגע ישמעאל מהו לשתיי' מפני
שהישמעאלים אין דרכן לנסך יין לע"ז והשיב אלו הי' דרכן לנסך הי' מגען אסור אפילו בהנאה. אבל
עכשיו שאין דרכן לנסך מותר בהנאה אבל בשתיי' אסור דלא גרע מתינוק גוי שמגעו אסור בשתיי'
ואינו נראה לי דתינוק גוי גזרו על מגעו מפני שכשהוא גדול מנסך אבל ישמעאל שאינו מנסך כלל למה
נאסר מגעו כלל אבל מיהו יינן אסור משום חתנות אבל מגען מותר ונ"ל שגם הנוצרים בזמן הזה אין
מנסכין לע"ז כלל ולא מקריבין זבחים לע"ז כבראשונה. אלא שעושין מן היין דמו שלחשוק ואפילו אם

תימצי לומר שזה יקרא ניסוך אין עושין זה אלא הכומרים ובפני ע"ז אבל שאר גוים וחוך לע"ז אין מנסכין כלל הילכך מגען מותר שהגוים הראשונים היו משכשכין ביין בכל מקום לשם ע"ז וזה הי' ניסוכם ועבודתם היתה בכך אבל עכשיו שאין דרכם בכך נ"ל שאין להחמיר במגעם וזה דומה דר' יהודא בן בבא ור' יהודא בן בתירא שהיו אומרי' שאין מנסכין אלא בפני ע"ז. ורבנן דפליגי עלייהו משום דסברי דשלא בפני ע"ז נמי מנסכין אבל בזה"ז דקים לן שאין מנסכין בפני ע"ז אפילו רבנן מודו ומיהו איני סומך להורות לעשות מעשה:

ד. גר תושב

14. תלמוד בבלי עבודה זרה סד ע"ב

מיתיבי: איזהו גר תושב? כל שקיבל עליו בפני ג' חברים שלא לעבוד עבודת כוכבים, דברי ר"מ; וחכ"א: כל שקיבל עליו שבע מצות שקבלו עליהם בני נח; אחרים אומרים: אלו לא באו לכלל גר תושב, אלא איזהו גר תושב? זה גר אוכל נבילות שקבל עליו לקיים כל מצות האמורות בתורה חוץ מאיסור נבילות; מייחדין אצלו יין, ואין מפקידין אצלו יין ואפי' בעיר שרובה ישראל, אבל מייחדין אצלו יין ואפי' בעיר שרובה עובדי כוכבים, שמנו כיינו. שמנו כיינו ס"ד? שמן מי קא הוי יין נסך? אלא יינו כשמנו. ולשאר כל דבר - הרי הוא כעובד כוכבים; רבן שמעון אומר: יינו יין נסך, ואמרי לה: מותר בשתיה.

15. תוספות סד ע"ב ד"ה אין מפקידין

... אבל רבינו יצחק כתב מייחדין אצלו יין אפילו בעיר שרובה עובדי כוכבים פירוש דמותר מגעו בשתיה ... כתב רבינו יהודה מעשה היה בגר אחד שמל ולא טבל טבילה כראוי ועמד בבית ישראל ימים רבים ונגע ביינו והתירו רבינו יצחק בשתיה כפירושו דגר תושב מגעו מותר בשתיה כל שכן זה שמל וקבל עליו מצות ואע"ג דאמרין לעיל עבדים ובני שפחות שמלו ולא טבלו עושין יין נסך היינו לפי שאימת רבן עליהם ואינם מתגיירין בלב שלם ... ועוד בשל סופרים הלך אחר המיקל בסתם יינם בשתיה וה"ה במגען ואפילו ללישנא דקאמר יינן כשמנן היינו משום חתנות אבל על מגעו בשל ישראל לא יקפיד אע"פ כן לא רצה רבינו יצחק להקל [השוו תוס' ר' יהודה מפאריש].

16. אורחות חיים הלכות יין נסך

כתב הר"ף ז"ל ... גר תושב מגעו מותר בשתיה לפרש"י ז"ל ע"כ:

17. רמב"ם הלכות מאכלות אסורים יא, ז (ראו עוד תורת הבית הארוך ב"ה ש"א)

גר תושב והוא שקיבל עליו שבע מצות כמו שביארנו יינו אסור בשתייה ומותר בהנייה, ומייחדין אצלו יין ואין מפקידין אצלו יין, וכן כל עכו"ם שאינו עובד עכו"ם כגון אלו הישמעאליים יינן אסור בשתייה ומותר בהנייה וכן הורו כל הגאונים, אבל אותם העובדים עכו"ם סתם יינם אסור בהנייה.

18. שולחן ערוך יורה דעה קכד, ב

גר תושב דהיינו שקבל עליו שבע מצו' וכן גר שמל ולא טבל מגען אסור בשתייה: הגה: וכל זמן שלא טבל כראוי מקרי לא טבל (ר"ן פ' השוכר והגהות מרדכי דיבמות פרק החולץ) ויש מקילין אפילו במגע גר תושב (טור בשם הרא"ש ותוס' ומרדכי) אבל יין שלו ודאי אסור (ב"י).

ה. יישום לגבי פעולות שאין בהם איסור הנאה

19. רמב"ם הלכות מאכלות אסורות יג, יא (והובא בשו"ע יו"ד קכד, ז)

יראה לי שכל מקום שאמרנו בענין זה ביין שלנו שהוא אסור בשתייה ומותר בהנייה מפני צד נגיעה שנגע בו העכו"ם כשהיה העכו"ם עובד עכו"ם, אבל אם היה איסורו בגלל עכו"ם שאינו עובד עכו"ם

כגון ישמעאלי שנגעע ביין שלנו שלא בכוונה או שטפח על פי החבית הרי זה מותר בשתייה וכן כל כיוצא בזה.

20. שולחן ערוך יורה דעה סימן קכה, א

נטל עובד כוכבים כלי של יין והגביהו ויצא היין, אף על פי שלא שכשך - נאסר בשתייה, שהרי היין בא מכחו. ומה שנשאר בכלי אסור גם כן משום נצוק. (וי"א דלא אסרינן נצוק בכח עובד כוכבים) (טור והרא"ש ומרדכי ור"ן בשם רש"י ותוספות וראב"ן ותשובת מיי"מ המ"א סימן י"א) (ומכל מקום יש להחמיר אם לא בהפסד מרובה כדלקמן סימן קכ"ו) ואם הוא שלא בכוונה, שלא ידע שהוא יין (או שלא הגביה הכלי) (בית יוסף סימן קכ"ד) - הכל מותר אפילו בשתייה.

21. ש"ך יורה דעה קכה, א

...ולדין הכל שרי במקום הפסד דכל מה שאסור מן הדין בשתייה לדין דעובדי כוכבים בזמן הזה לאו עובדי עבודת כוכבים הן שרי אף בשתייה כדלעיל סימן קכ"ד סכ"ד:

1. לצורך עשיית מצוה

22. באר היטב אורח חיים סימן רעב, ב

בתשובת באר עשק סימן ק"ט מתיר לברך ולקדש ולהבדיל על סתם יינם שתקנת הברכות קדמה בזמן לתקנת וגזרת סתם יינם ע"ש ובהלק"ט ח"א סימן יו"ד חולק וכתב דאין זה מברך אלא מנאץ ע"ש:

2. יהודים מחללי שבת בפרהסיא

23. שו"ת בנין ציון החדשות, סימן כג

מה שכ' מעב"ת נ"י שהוא הי' נוהג לאסור בשתיית יין שנגע בו ישראל מחלל שבת בפרהסיא מפני שהוא מומר לכל התורה כולה ... לענ"ד הדין עמו דכיון דמחלל שבת בפרהסיא הוא כמומר לכל התורה דינו כעובד כוכבים

... והנה עד כה דברנו מעיקר הדין איך לדון מחלל שבת בפרהסיא אבל לפושעי ישראל שבזמנינו לא ידענא מה אדון בהם אחר שבעו"ה פשתה הבהרת לרוב עד שברובם חלול שבת נעשה כהיתר אם לא יש להם דין אומר מותר שרק קרוב למזיד הוא, ויש בהם שמתפללים תפילת שבת ומקדשים קידוש היום ואח"כ מחללים שבת במלאכות דאורייתא ודרבנן והרי מחלל שבת נחשב כמומר בלבד מפני שהכופר בשבת כופר בבריאה ובבורא וזה מודה ע"י תפילה וקידוש, ומה גם בבניהם אשר קמו תחתיהן אשר לא ידעו ולא שמעו דיני שבת שדומין ממש לצדוקין דלא נחשבו כמומרים אעפ"י שמחללין שבת מפני שמעשה אבותיהן בידיהם והם כתינוק שנשבה לבין עובדי כוכבים כמבואר (סי' שפ"ה)

... ולכן לענ"ד המחמיר להחשיב נגיעת יין של הפושעים הללו לסתם יינם תבוא עליו ברכה. אכן גם למקילים יש להם על מה שיסמכו אם לא שמבורר לנו שיודע דיני שבת ומעיז פניו לחללו בפני עשרה מישראל יחד שזה ודאי כמומר גמור ונגיעת יינו אסור. כנלענ"ד הקטן יעקב.

24. שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק ה, סימן לז, אות ח

ולעניין יין דנגע בו מומר לשבת ... גבי מומר אף דגזירה דחתנות הא לא שייך, דלא נאסר אף בחתנות ממש עם בת ישראל מומר, אך שמ"מ כיוון שנאסר עכ"פ בהנאה גם סתם יינם, שהוא בשביל יין שנתנסך ממש לע"ז, אסרו גם יין של ישראל מומר לע"ז משום ששייך אצלו יין שנתנסך ממש לע"ז, כמו אצל נכרי. כמפורש בחולין דף ד' ע"ב, גבי אחאב שהיה מותר ליהושפט לשתות אצלו משום דעדיין לא נאסר סתם יינם, משמע דאחר שנאסר סתם יינם אסור גם סתם יינם דישראל מומר לע"ז. דהוא מאחר שאסרו סתם יינם בהנאה דהוא בשביל יין שנתנסך לע"ז, הוא הכרח לאסור גם סתם

ינם דישראל מומר לע"ז. מ"מ יין דישראל מומר לשבת, שאף שמחלל שבת הוא כעובד ע"ז, עב"פ
הא ידוע וברור לנו שאינו עובד ע"ז ולא שייך שום חשש דינסך יין לע"ז, לא שייך כלל איסור זה בעצם.
ובעצם לא מצינו בפוסקים שמומר לשבת עושה יין נסך. אך בב"י סימן קי"ט (ד"ה כתב הרשב"א
בתשובה) הביא מתשובת הרשב"א (היא בחלק ז' סימן קע"ט) בשם הר' יונה, דמומר לחלל שבתות
בפרהסיא או שאינו מאמין בדברי רז"ל הוא מין ויינו יין נסך, והובא בנקה"כ ריש סימן קכ"ד על הט"ז
סק"ב. אבל אף שהביא זה הב"י לא הזכיר בש"ע, והנקה"כ לא הזכיר זה בש"ך, שא"כ משמע שלא
מבורר להו לאסור ממש. אבל עכ"פ לדינא נהגו שלא לשתות יין שנגע בהו ישראל מומר לחלל
שבתות בפרהסיא.

25. העיטור אות ק, קידושין, שער שני (עח ע"א), כ"י וטיקן 143
ומסתבר' מדקימ' לן גוים שבחוצה לארץ לאו עובדי ע"ז הם האדנא אינו משומד לע"ז ולחלל שבתות
בפרהסיא ליתא אלא בעבודת קרקע [צ"ל: קרבנות?] וקדושיו קדושין וגרושיו גרושין